

KRISTÓ NAGY ISTVÁN

A szorongó Németh László

Nem egészen új történet, hiszen Kodolányi megírta a *Visszapillantó tükörben* – ám tudtommal senki nem figyelt fel rá s a részletek ismeretlenek. Am igazolhatom, hogy „halálosan” komoly volt az ügy. Az ötvenes évek elején (személyi, erkölcsi, politikai okokból s írói mellőztetése miatt külön is) végsőkéig elkeseredett Szabó Lőrincnek támadt az a hősi „egzisztencialista” ötlete, hogy a rendszer túlkapasai elleni tiltakozásként a legjobb magyar írók egyszerre legyenek öngyilkosok! Hamar megnyerte Némethet az elképzelésnek. Együtt fordultak Illyéshez. Ekkor már tudtam a dolgról, de hiába bíztam az ő józan „paraszti” eszében, Németh szerint lelkesedett a heroikus kiállításért. Nyilván megjárta az egyetértést, hogy időt nyerjen s apródonként beszélje le őket. (Ami egy merev ellenszegüléssel nem okvetlen lett volna eredményes? Nem tudom.) Nekem a hajam szála is égnek állt, hiszen a méreg beszerzését Németh vállalta, s nekem, a gyógyszerésznek továbbította. No, nyilván akkor sem lett volna semmi, hogyha Kodolányi dühödten ellent nem mond az őt kapacitáló Szabónak, aki közben még egy-két második vonalbeli író-tűvészt is megnyert a tervnek. Mindegy – ilyen gondolatokkal még kacérkodni is veszélyes volt.

Abban csakugyan mindig egyetértettünk, hogy nem a halál a legrosszabb. Németh jobban félt a szenvedéstől, megaláztatástól, a megtörettetéstől. Hiába vigasztalta magát Epikurosszal: „A fájdalom nem időzik szakadatlanul a húsban, hanem az éles fájdalom csak igen rövid ideig van jelen.” A szenvedésre is készülni akart s erről is van még egy tragikusan groteszk történetem.

Anyámtól hallottam, tehát hitelesebb, mintha magam éltem volna át, mert nekem mindig megvolt a hajlamom az irodalmár kiszínezésre, kikerekítésre, stilizálásra. Szóval Némethnek egyszer szörnyen fáj a foga. Ki kell húzatni – döntötte el, és a szomszéd utcából áthívatta szeretetreméltó házi orvosunkat, nagy tisztelőjét, a dilettáns író: Tornyai Jánost. Az szabadkozott: ő nem fogorvos. Németh kötötte az ebet a karóhoz: minden orvosnak kell tudnia fogat húzni: no meg hallotta is, hogy Tornyai húzással is foglalkozik. Az végül szomorúan vette elő a fogóját s az injekciós fecskendőt, meg a novocain ampullát. De Németh tiltakozott: érzéstelenítés nélkül kell! És meg is magyarázta: mi lesz, ha egyszer megkínózzák; szeretné kipróbálni, milyen a testi szenvedés. A foghúzás rossz, de nem veszélyes, rajta hát! A jámbor kolléga mit tehetett: nekiveselkedett. Igenám, de a fog betört, az íny vérzett s ők kínozták egymást; egyik jobban sápadt, mint a másik, egyik jobbra ájult, a másik balra; szegény anyám is a fejét fogta ilyen szörnyű cirkusz láttán.

Azt már nem tudom, miként végződött a tragikomikus kísérlet, de csak az nevesen, ha kedve van, aki az egész háttérrel fel tudja idézni magában s hozzá a lelkek dúltóságát, amely ilyesmire készítetett...